

თავისუფალი საქართველო

თავისუფალი საქართველო

ქართველ პატრიოტთა ორგანო

Journal de l'Organisation des Patriotes Géorgiens «THETHRI GUORGUI»

რედაქტორი მ. წერეთელი.

Le Directeur: M. TSERETHELİ.

Paris

JUIN 1933

N° 65

პარიზი

ივნისი 1933 წელი

N° 65

მსოფლიოს პოლიტიკურ-ეკონომიური ვარაუდების ანალიზი და ვაჭრობა

ყოველი წლის ცნობები სხვა და სხვა ეპოქაში სხვა და სხვა იდეალების სელექციონირებით წარმართება.

ეს იდეალები ხასიათდება ევლინობით და რევოლუციური აქტივობებით. ისინი არიან საზოგადოების აღმშენებელი ფაქტორები: ისინი არიან საზოგადოების აღმშენებელი ფაქტორები და სულიერ-სწავლნიერი სიბრძნის საუკეთესო მემკვიდრეები და ამავე დროს არსებობს განხედ, კომპლექსი და მემკვიდრეობის ასპარეზის განმანათლებელი.

პირველ-ყოველ საზოგადოებისთვის ეს იდეალები განიხილეთ, რადგან არსებობს საშუალებითა და ბრძოლით არსებობსათვის.

მაგრამ კულტურითა და ცივილიზაციის მონაპოვარ დღევანდელი დარღობით სიბრძნის ადამიანთა ცხოვრებაში, სტრუქტურის შერყევით და სხვა პირველ-ყოველი იდეალებისა და იმავე მ. რეზონანსი და მემკვიდრეობის და დროის და ვითარების შესაფერის იდეალებს, დიდი კულტურული მონაპოვართა შესაფერის, თანამედროვე ევროპული და სწავლნიერი მინარსით, და შედარებით სასწრაფო დიქტონირებით და, თუ შეეძლება, დიდი კულტურული მონაპოვარი აქვეყნენ.

პირველ-ყოველ ადამიანისთვის ეს იდეალები არ ხელსაყრელია ურთიერთ მდებარეობის ნაირის სიღრმის მართლებას ხერხილს. ის იყო მისი არსებობის მიზანი და ბრძოლის მთავარი მიმართულების მიმდებარე.

გავიდა დრო და ადამიანთა ცხოვრება გართულდა. მის სულიერ სამყაროს ახალი იდეალები დაეპირფარა. საზოგადოება შედის დიდი ევოლუციური და სულიერი გართულების ხანაში, და რელიგიური აღმშენებელი იდეები ადამიანის გონებას. რელიგია სხვა და სხვა მიმართულების სარწმუნოების გამკვირვებელ მემკვიდრეებს ადამიანის სულიერ სიკვდილებს; ჩნდება ახალი და ძალში იდეალები, იდეალები სარწმუნოებრივი, და ის გადაიქცევა ცხოვრების უდიდეს ფაქტორად.

სანდობილი არსებობს მანძილზე, მდგრადი ბუნებრივი ფაქტორები-განვითარება მონაპოვარ სულიერ საზოგადოებას საზოგადოებრივი დიფერენციაციისა და მდგრადობით გართულდა ურთულ კათოლიციზმად ყალიბდება. ჩნდება ახალი საზოგადოებრივი-სულიერი სათავე, ჩნდება ახალი იდეალები გონებრივი, იდეალები მდგრადობით.

სთელი საშუალო საუკუნეების განსწორების ფარგლებში მდგრადობა და სარწმუნოების იდეალები დროში ფრთხილდებიან.

ამდროინდელი კაცობრივის უდიდეს ბრძოლებში სამშობლო და სარწმუნოების იდეალები დროში ფრთხილდებიან.

ამ საუკუნეთა საზოგადოებრივი აღმშენებლების სათავეში სამშობლო და სარწმუნოების იდეათაგან მდგრადობა...

თანამედროვე ცივილიზაციური საზოგადოება ვეღარ დიდობს იმ სულიერ სწავლნიერ რეალობას, რომელიც შექმნეს წარსულ საუკუნეებში. დამახინჯდა ქართველების ეპოქების ნაქუცები, არსებობს ხანისებრი დიდი სიძალადეობით უდიდესი ეპოქები, ხალხი, ხალხი აღიარებს ახალი ფართობები, შიშვენიერებებით და ახლა აღაპყრო და სევიერ შექმნიდა სულელები ჩასვიდა.

გაიშალა ადამიანის უსწავლო ხერხილები სამყაროში. ძირს შეიქმნა ულუკელი ნივთიერი დღევანდელი. ნივთიერი და სულიერი ცხოვრების უსწავლო გონიერება, კაცობრივი და ადამიანთა ურთიერთ მიმართება. შეიქმნა ადამიანის ცხოვრებისათვის დაუძლეველი ბრძოლა ახარება. ერთი მხრით უსასწავლო სულიერებისადმი ყოველგვარი ნივთიერი და სულიერი მძვინვარებით ისრდება ადამიანის დაუძლეველი უმელო გულები, მეორე მხრით განვითარებულმა ინტელექტმა, ამ ქვეყნად ნივთიერი სამყაროს შექმნას (და ამ ხინდავად შექმნილ საზოგადოებრივმა ურთიერთობამ), მსივე შექმნილი არსებობს ვატივრდნეს ძირს, ულუკმა-პელოდ...

მეფობს ხიბრობის მამობელი ადამიანის სული ვერტიკალი შექმნილ უსაბრატოლოებას და ეს დიდი ბრძოლები ევროპის განუდამიანდა კომუნიზმის დროინდელის სახით-კომუნიზმის დაბრუნებას და მამრატოლო მსხველდ და გოლდს უკანასკნელთა გეგმა მის ურთიერთ იდეებს ანაცვალა. რამდენადაც მართებული და ლეგიტიმური იყო კომუნიზმის ამხედრება შეუძლებლობის კაპიტალიზმის სისტემის მიმართ, იმდენადვე გასაზრდებელი შეიქმნა მისი ურთიერთ იდეების გადარჩენა ცხოვრების სინამდვილეში. კომუნიზმი ძველს ადვილად შეეპოვებოდა, და ახალი ვერტიკალი. ვერტიკალი, რათავე ყოველ მის დღეულეობას, კაპიტალიზმის მიმართ დაუკარგებლად, ირეალაბა და დედოფალი-სამაში, ადგილი რეალურ სინამდვილეს, ის უფრო ხერ-

საქართველოს ერთეული გმირი
მ. ი. ბ. ს. კ. რ. ლ. ა. შ. ვ. ი. ლ. ი.
მისი გარდაცვალების წლისთავზე

ვილების ქვეყანათა კათოლიციზმს ეკუთვნოდა. კომუნიზმის განხორციელების დროით, ისევე დასული სინამდვილეს, ახალი სივრცე წამოიჭრა.

დავრდობილი და მამრატოლო, თუ აქამდე ულუკმა-პელოდ იყვენ — ახლა კუჩაში იქმნენ განდევნილი.

კაპიტალიზმის განვითარებამ უსაფრთხ მწვერვალს მიადგინა. ძველი წესები სხვებში აღმშენებელი დიფერენციაციის უწყობა. ჩნდება უდიდესი კრიტიციზმი. ცხდება ძველი სისტემის კარბატრეფა. იწყება დიდი კრიტიციზმი პოლიტიკაში, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში; კაცობრივად მდიდრა მან-კამ, ქუჩაში ხიშილით მომავლად ადამიანს ვერ შეუძლიან მილიონ-ტრინიანი მარბათ დარღობული სარწმუნოები. სოციალური ანტიკონსტიტუციონალიზმი დროით-დრო...

ისევ შექმნილდა ადამიანის ცხოვრება. შეიქმნილდა ადამიანის სული და ისრატობის განთავისუფლებებისაგან.

ცხოვრების ტრანსფორმაციის აუცილებლობა, ახალ შინაარსთან, ახალი ფორმის მიხედვით განდგომი გამოდინ სცნაწედა და ახალი საზოგადოების სიტყვას მდითხოვეს.

დღევანდელი ქაცობრივად შედის ამ ახალი და დიდი ევოლუციური-კულტურული, სასულიერო-ფილოსოფიური პოლიტიკაში და სულიერ-სწავლნიერი გართულების ფარგლებში.

ჩადის მზე კაპიტალიზმის, კომუნიზმის, ინტერნაციონალიზმის, ფიქციათა ქვეყნის და მდგრადის მზე ნათელი, რეალაბის; ჩნდება ახალი იდეალები, იდეალები გონებრივ სასულიერო-ფილოსოფიური, ჩნდება რევოლუციური დიდი სულიერი და გონებრივი მემკვიდრეობისა და სულთ იყვრებს ეპოქის დროშას, დროშას წინამძღვრებისა, დროშას ბრძოლისა და გამარჯვებისა...

ის იდეალები, რომელნიც აქამდე წინამძღვრდებდნენ დღევანდელ კაცობრივებს, დაბრუნდნენ ერთი ხალხის წინ. ერთი ხალხის წინ შექმნილი ფორმულები დღეს შექმნილ ცხოვრების მინარს ვეღარ იტყვენ; რათავე იდეები და ფორმულები ყოველთვის სტატიური არიან, ხალხი ცხოვრება დინამიური ხასიათისაა. დღეს გაცდრდნენ ყველა ის, მდინერეების მიმნიჭეველი თეორიები, რომელნიც კაცობრივებს ამ ქვეყნად სამართის დასწავრებას უჭადიდენ. მათი და დაიდრებულა ნივთიერი გეოლოგიების წინასწარდების დასწავრების დაბრუნებში. ერთი ხალხის წინ შექმნილი ცხოვრების ლიანდაგი ჩაიყარა და მასწავლ ვეღარ გაიარს ჩვენი დროის ერთკლასავალი. ძველი და ახალი ცხოვრების ეს მიჯნა გადარჩევა არსებობაშიც, და ევროპაში კაი ხანია, გამდრდნენ კადეს ქადესი, რომელნიც თანამედროვე გვრობის ცივილიზაციის დადებებს წინასწარმეტყველებენ (ეს, ძველერი). ხალხი ამ დადებებში ხედავენ მხოლოდ კაპიტალიზმის ნერვებს და მასწავლ ახალი კომუნიზმის სამო-

თხის აღმდგენებას (კომუნიზმს). ხალხი მდგრადი ინდუიტივან მდის ნუგების სმა (რ. თავარი), რამ ვერაბა არ დაიღუპება, რამ მისი ცივილიზაცია მონაპოვარ განახლებას და განვითარების ასალ გზებს...

მწელია განთავსება იმ ადამიანთა შეხედულების, რომელნიც თანამედროვე ევროპას პეაქსიტური თვლით უმწერენ. ხალხი ძველ ცივილიზაციას და დღეულის სიტრეები გვასწავლიან, რამ სამგრძნობის და რამის კულტურის და დღეულის შემდგომ, დღევანდელი ვითარება მართლაც დასაღიქვებელია.

თანამედროვე სიტრეები ამტკიცებენ, რამ ძველ სამგრძნობისა და რამშიც განვითარდა კაპიტალიზმი. მართალია, ის არ განხილვება მის პრინციპულ სახეს, მაგრამ მისი იქმნა ფაქტია. დღევანდელი ვითარება ხელს სხვა. თანამედროვე კაპიტალიზმში მიადგინა მსხვილ ინდუსტრიულ განვითარებას. თუ ძველი ცივილიზაციების წეს შექმნილი კრიტიციზმი იყვენ ძირეული, დღევანდელი მიმართებითაა. დღეს კაცობრივად განხილვებით მტერი სიმდიდრე გაჩნდა ვადრე მისი პეილიტეობის მდითხოვნილება საჭიროებს; სოციალ-საზოგადოებრივი დიფერენციაციის, დღევანდელი განხილვება და შეუძრეობის დღევანდელი მდებარეობების სხვა, ქანთან ამ კრიტიციზმს თანამედროვე კაცობრივად გამდრა ამ ჩინობას; საჭიროა მხოლოდ ცხოვრების სიყვარულის უწყობის სისტემის მონაპოვარ და მის მიმართულ-რასულ მდგრადობა.

ფაქტობრივი მდგრადობა დღეს მოგვს მდგრადობაში არის გდა ამ გზას გამდრავისა და რამდენადაც მისი პოპულარ-განხილვებს, ის არის ერთად ერთი გზა, საითაც უნდა წავიდეს დღევანდელი მდგრადობა; მეორე გზა, კომუნიზმის გზა — უკლებსათვის წინააღმდეგობა, მესამე — გამდრავისა.

ფაქტობრივი უკლებსათვის ათის მემკვიდრეობის იდეალებია. ის არის ადამიანის მემკვიდრეობა და ცხოვე ყვის გართულდა მდგრადობა ურთიერთობის რეალური ჯაბი. ის არის ცხოვრების გართულდა კაცობრივის მემკვიდრეობა და მის ნიადავად მემკვიდრეობა. აქეთავე გამდრავისა უკლებსათვის, ურთიერთობა და იქ, სადაც რეალობასთან გვაქვს საქმე, საბოლოო-ბრძოლის განხორციელებაც ადვილი საქმეა.

ადამიანთა ცხოვრება რთულია და მრავალფეროვანი და ეს მრავალფეროვანობა ნაგებია სოციალ-ეკონომიკური და სულიერი უკლებსათვის მემკვიდრეობისა, საბოლოო ათის კლასი-ფიკაციის, აუცილებელი და გამწვეველი მემკვიდრეობა. საჭიროა მიღება აუცილებელია რევოლუციური აუცილებელია და მიუდგებელია წინააღმდეგობა შეუძრეველი. ამგვარ სინამდვილის მქცავა არის საუკუნეო ფაქტობრივი მემკვიდრეობისა. ათი-კომუნიზმი, რამ, ის ყოველ ხერხიანი ცხოვრებისა, გზას უსწავს ანტიკონსტიტუციონალიზმს და მხოლოდ კაცობრივად მდგრადობაში სულელებს განხილვება.

ფაქტობრივი გართულდა მდგრადობის მდგრადობა ერთად, ახარების, — ერთეული სასულიერო-ფილოსოფიური, რევოლუციური კაცობრივად მდგრადობის საზოგადოებრივი დიფერენციაციისა, ფაქტობრივი იდეათა ქვეყნის ეკუთვნის; უკლებსათვის «კაცობრივობას», რევოლუციური ანტიკონსტიტუციონალიზმს, რამდენადაც მასწავლ აუცილებელი ყოველივე პოლიტიკურ თეორიებს ყალბად აგნადებს. ფაქტობრივი საზოგადოებრივი კულტურა მონაპოვარ თავისებური ჯამად, გართულდა კულტურათა, რომელიც შექმნილია ეთნიკური მონაპოვარებისაგან. ფაქტობრივი ამ სახეობით შედის სამგრძნობელი ცხოვრების მემკვიდრეობის სფეროშიც. აქვე დაგმობილია ინტერნაციონალიზმი სასაბოლოო შეუძრეობის, რომელნიც კარბატრეფამდე მიიყვანა კაცობრივად. ყოველი გმრის ნივთიერი და კულტურული ადრმინევა აღიარა საქმედ, მხოლოდ ერთეული გმრისა და ევროპის გამმწველანებისა. ფაქტობრივი წინ გადადგობა აგრევეს იმპერიალისტური ხელის ღრეობას და ერთეული მდითხოვნილება ერთეული სასულიერო-ფილოსოფიური მამრატოლო განხილვება.

მე-19-ე საუკუნე თუ იყო ერთა გამდრავისების ხანა, მე-20-ე საუკუნე იქმნება ერთა ინტერნაციონალიზმის და მდგრადობის ეპოქა.

ფაქტობრივი მამრატობა არის დადარბრება დაჩაგრული ერთა სუვერენული უფლებებისა. დამპყრველები მდიდრა მიმ-მა...გაი ხანია დაიწყეს დაიბის სტრუქციონის ბრძოლებისა და დღეს მარტოალიზმური ამგროვაც განიგდის დინამიური კრიტიციზმის, ინტელისის იმპერიის წინააღმდეგ აღმართული ანტიკონსტიტუციონალიზმის, ევოლუციური ეპოქისა ერთეული სინამდვილის თავისებულების მდითხოვნილება.

ამგვარად თანამედროვე კაცობრივად მემკვიდრეობა ვითარება ახასიათებს: ხელს ნელა ევოლუციური ყალიბი და ურთიერთ-იდეები, ისრწმუნობის მათხედ აუცილებელი პოლიტიკური წყვილებიანი, რომელთა დამანერველი სასაბოლოო კაცობრივად დაუკარგება უსაბრატოლო მსხვერპლია.

თანამედროვე სოციალისტური და კომუნიზმური მოძრაობანი ემყდებიან უდიდეს და დაუკარგებელ უფლებებისა-

ქ ო რ ა ო რ ა ო ო ო

ინტეგრალური ნაციონალიზმი და მარქსიზმი ერთი სხვა მსოფლიოა. ხოლო მათი ძირითადი განსხვავება, როგორც საკითხი და კლასთა დამოკიდებულების სფეროში მდგომარეობს.

მარქსიზმს, სოციალური საკითხის გადაწყვეტა, კლასთა ბრძოლა სურს. ინტეგრალური ნაციონალიზმი, ე. ი. ფაშისნი კი სხვა კლასთა მორიგების ნიადაგზე. მარქსის დოქტრინა ეროვნულ ორგანიზმს მტრულ ბანაკებათა ჰყოფს და აჩაღებს კლასთა ბრძოლას. ამ ბრძოლის გამწვავებას ხელს უწყობს მესაკუთრე კლასის ეგოიზმი და სიხარბე.

მარქსიზმს მხოლოდ ერთი კლასი აინტერესებს. ფაშისნი უმთავრესად აინტერესებს თვით ერთი, როგორც მთლიანი სხეული. ფაშისნი რწმენით, როგორც კერძო პირის, აგრძელებს კლასების ნივთიერ-სულიერი ინტერესები დამოკიდებული არიან თვით ერთი ვითარებაზე, ერთი წარმატებაზე. ხოლო ერთი წარმატება წარმოუდგენელია იქ, სადაც ეროვნული მთლიანობა არ არსებობს. ესე იგი იქ, სადაც ერთი შემაღდგენელ ელემენტთა შორის დარღვეულია შეთანხმებითი თანამშრომლობა.

მაშასადამე სახელმწიფოს მართველნი უნდა სცდილობდნენ კლასთა ურთიერთობა შეთანხმების პრინციპზე და მართონ და მათი შემოქმედება ერთი საერთო ინტერესებს დაუქვემდებარონ.

მარქსიზმმა გამოიყო მუშები ეროვნული სხეულისგან, და რა შუა იკინი რევოლუციონურ სინდიკატებზე და ცრის სხვა ნაწილებს წაუსია. შედეგი ამისა: რევოლუციონი, ეროვნული დაქვეითება, ცივილიზაციის რღვევა, კომუნისმი.

ფაშისნი ასეთი გადარჩევა ბოროტებად მიიჩნია. მისი რწმენით ერთი განაჩნა განსაზღვრული ინტერესები. თვითველ ინტერესის მწარმოებელ ცოცხალ ძალას შეადგენენ, როგორც მუშები, აგრეთვე ეროვნული სხვა ელემენტები: პატრონი, ნოცამსახურენი, ინჟინერები, აგრონომები და სხვა. ყოველ ამ ელემენტს ურთიერთობის საერთო ინტერესი აკავშირებს. ამ საერთო ინტერესს შეადგენს წარმოების იმ დარგის წარმატება, რა უკლებლიც იქნა ემსახურებიან. ამნაირად, საზოგადოება, ბუნებრივად, გადარჩეულია პროფესიებზედ. ფაშისნი ამ პროფესიებს აძლევს განსაზღვრულ კონკრეტულ სახეს. განსაზღვრულ სოციალურ-პოლიტიკურ ფორმას: **ქორპორაციას**.

კორპორაცია არის ორგანო. სადაც წარმოდგენილია თანასწორო ძალა მუშათა, პატრონთა და წარმოების გაზრდისა.

კორპორაციას შემდეგი მიზნები აქვს დასახული: 1) დამკვიდრდეს სამართლიანობა მუშათა და პატრონთა ურთიერთობაში. მუშა არ იყოს განიარაღებული ძლიერი პატრონის წინაშე, როგორც ეს ხდება დემოკრატიულ წყობილებაში. მწარმოებელ ძალათა ურთიერთობას განაგებს კორპორაცია. 2) განხორციელდეს კლასთა მშვიდობიანი თანხმობა. 3) საზოგადოების ეკონომიური თუ ეთნიური შემოქმედების შთავარი მიზანს უნდა შეადგენდეს ერთი საერთო ინტერესების საფუძველი.

ფაშისტური სახელმწიფო კორპორაციაა სხვა რა. პარლამენტი და აგრძელებს აღმასრულებელი ძალა, კორპორაციების წარმომადგენელია. ხოლო, ვინაიდან მთელი ერთი დაყოფილია პროფესიონალურ კორპორაციებად, ამიტომ ფაშისტურ სახელმწიფოს ეწოდება ეროვნული სახელმწიფო. ფაშისტური სახელმწიფო არის ამასთან შრომის სახელმწიფო, რათა ვინც

კენ. სოცლ მსოფლიო გარდაქმნის აუცილებელია, გზავრების სარბიელად იწყებს ახალ ძალას. ეს ძალა არის ინტეგრალური ნაციონალიზმი. გარდაქმნები იწყება რევოლუციონერით, დამყარებული ერთი საერთო სჯლისგვეთგახევი.

ლიბერალიზმის და საფრანგეთის რევოლუციონის ნაანდერძები პოლიტიკური წყობილებაში, პარლამენტარისმი და დემოკრატიისმი სხეულები აღმოჩნდნენ თანაგრძობად. გზავრების მარქსიზმის საქმეში, ამიტომ პოლიტიკური რევოლუციონალიზმი ძირითადი პირობაა სოციალურ ეკონომიური აღმშენებლისა. დღეს მთელი მსოფლიო მოცულია ამ დიდი დასაწყისის ამკებით: ოსმალეთი, იტალია, პორტუგალია, გერმანია და მთელი ევროპული ევროპა ადრიატიკის და შიხის დრფსა: შვიგარია და ბელგია მისევეა მის გზას; ევროპის დანარჩენი სახელმწიფოები დღეს დიდის მარქსიზმით სწავლებდნ და თვალს ადევნებენ ფაშისტურ სახელმწიფოთა მონაბვარსა და მიღწევებს. გვრძობის მონაბვარე ნაწილად ერთად გადავიდა ამ ხაკითხების გარკვევას. კავიტალიზმის ძველი იდეოლოგები დაეჭვიან თავიანთ «ურყვ» დებულებებში. სოცლ სოციალისტები დაიგნ სულით და «რეაქციის» მთელი დინამიკა შეარყია მათი გონებრივი ხალარა.

დღეს იწყება ახალი ეპოქა კაცობრიობის ისტორიაში. ეს დიდი დასაწყისი შეიძლება შევადაროთ მსოფლიო აღმშენებლის ხანას. ჯერ კიდევ მნელია სრული გათვლის წინება იმისა, თუ რა ხანის იქნება მდამავალი, მაგრამ ჩვენთვის ის მაინც ნათელია, რომ დაიბადა ახალი ასრი და ის თანდათან და სწრაფად სწრებს იხსნას. მსოფლიო ჩამორჩენილ ადამიანს შეუძლია თვალის ახვივს ამ დიდი და ახალი ხანადვილის წინაშე...

ქართული ერთი, რომელმაც თავისი მრავალ საუკუნეობანი ისტორია სამომდღეს სიყვარულით და მისთვის თავგანწირული ბრძოლით განვლო, ვერ ჩამორჩება დღეს გრძელნი ახრძვრების ამ დიდს დღეებას. მართალია, ქართველს არს აქვს თავის საკუთარი ისტორია, საკუთარი გზა და გზავრები კონკრეტული კაცობრიობის ყოველი წევრისათვის ერთნაირად დამახასიათებელი არიან სწავლები და დრმები სოციალური და ეკონომიური გზავრებისა, ამდგინად ხაკრთველო ვერ აუკვებს ვერდს იმ ახრძვრებს, რომელიც გამადის დღეს გზავრების მდრეგ მარქსიზმებზედა. მისთვის სოციალურ სფეროებში კი, ქართველს გზის საკუთარი გზები აქვს, სადაც ის ვერ მიიღებს სხვათა შავალითებს, ვერ გადმარტავს უცვლელად იმ წესებს, რაც იბადებიან სხვა ქვეყნებში, არამედ ის საკუთარი ისტორიის, საკუთარი ტრადიციების და ხასიათების სინამდვილეზე დადგმარება.

ამ დიდი მოძრაობის მდებარეობაზე დღეს საქართველოში გამადის თვითი გიორგი თეთრი გიორგის ხასით ჩვენი საზოგადოებრიობის ისტორიაში გამადის მარტივი თავაბა. ის თავაბა, რომელიც დაიბადა მე-20-ე საუკუნის რეაქციულ და უკანასკნელი ბრძოლები თავის თავზე გადაიტანა. მისი ზრდა და დაავადება მისი განუწყვეტელი გრძობის პრეცედენტი; ამიტომ არის, რომ მისი გამარჯვება ამ თავით უსრუტველ ყოფილია. ჩვენ დრმად გვწამს, რომ სამომდღეს განსაკუთრებული მართლად დღეს მსოფლიო ეს ერთი ძალა მარჩანს, რომელსედაც არის დამკარგებული ჩვენი ქვეყნის მგდი. ამიტომ მთელი ახალგაზრდობა უნდა დაირაზმდეს მის გაზრდაში. სოცლ მკვლემა მოღვაწეებმა ხელი უნდა შეუწყონ ახალი თავის მოძრაობას. ჩვენ ისი ვიგით, რომ მკელ მოღვაწეთა უმრავლესობა ახეადვილად ვერ დასტოვებს მათ დრეკანდელ მდგომარეობას. სოცლ საზოგადოება, დღეს იქნება თუ სხვად, უკლებლად ჩადგება თეთრი გიორგის რიგებში და ყველა ერთად მისი რული ყივინით გაწვეთ ბრწყინვალე მოძავლისაკენ.

ალ. მანველიძე.

ალ. მანველიძე.

და დ მ ს ტ ნ ი ს ბ რ ა ო ლ ა

დაგოუში დავლობისათვის. 1) ყაზი - მულა. ჰამზად - ბეგი. შამილი.

II.

მაურიდიზმი წარმოადგენდა ისლამის მოძღვრების ერთ-ერთ განსტობას, დამყარებული მისი (ყორანის) ერთ-ერთი ნაწილის თარიკათის (ანუ მოქმედება) თავისებურ გაგებაზე. მოკლედ ეს იყო თავისებური სუფიზმი.

სუფიების მოძღვრებით ადამიანს შეუძლია მიადწიოს რამდენიმე საფეხურს სრულყოფისა. პირველი არის **შაკრიათი** (რელიგ. კანონი), ე. ი. კეთილი ცხოვრება, დაცვა და აღსრულება მუსულმანური კანონებისა, ყორანისა.

ეს არის ამ ქვეყნიურ სრულყოფა. მაგრამ მუსულმანურ კეთილ სინილისიერებაზედ მაღლა სდგას მისტიციზმი, რაც საშუალებას გვაძლევს შევიგნოთ ქეშმარიტება დმერთთან და მსოფლიო სულთან მიანობებისა, რომელიც ბოლოს და ბოლოს საშუალებას მოგვცემს თვით დმერთთან შეერთებისა ერთ არსებაში. ის გზა, რომელსაც მიყავს ადამიანი ამის განხორციელებამდე, არის თარიკათი, და ეს არის ადამიანის სრულყოფის მეორე საფეხური.

თარიკათის მიმდევარი უნდა განდგეს ამქვეყნიურ სიამეთაგან, ის უნდა გადაიქცეს დრვიშად, ფაქირად 2), დასთმოს პირადი ენება, პირადი მე, ამოიზიოს ვინმე სულიერი ხელმძღვანელი მურშიდი და მას მიყვეს. უნდა მიყვეს

- 1) ის. თ. გ. №64. 2) დრვიში სპარსულად და ფაქირი არაბულად, სიტყვა სიტყვით ნიშნავს „საწყალს“, მხოლოდ ეწოდებათ ისეთ პირებს, რომელნიც ქრისტიან ბერების მსგავსად განდგომილი არიან ხორციელი ცხოვრებითგან და სხვა-და-სხვა საშუალებებით ემზადებიან სულის ცხოვებისათვის.

ბრმად, სულ ერთია, მისი წინამძღოლი მართალია თუ არა თავის მოქმედებაში. შებოტვა თავისი მეობის, დაქივება ფიქრთა, ოდესმე მიიყვანენ მას მასტიურ ექსტაზამდე და ეს ნიშნავს, რომ მან მიადწია სრულყოფის მესამე საფეხურს, „**ტოდნას**“ (მერიფათი).

მაგრამ ადამიანი აქაც არ ჩერდება, ის კიდევ მეტად სწყდება დედა-მიწას და მიილტვის დვთაებისაკენ, ის შედის დმერთთან ერთ სახეობაში და აღწევს უმაღლეს ქეშმარიტებას. ამ საფეხურზედ ის უკვე უშუალო ურთიერთობაშია დმერთთან. ის აღარ იმყოფება ამ ქვეყნად, ის არის არსებობისა და არ არსებობის შორის; ამას ეწოდება „**საკიკათი**“.

ამ საფეხურზედ სრულყოფისა აღსვლა, რასაკვირველია, ყველას არ შეუძლია. ეს არის ხვედრი უფრო მაღალი პირების, მაგ. იმამისა და სხვ. მესამეს ძლივს შეიძლება მიადწიონ ნაიბებმა. მეორეს, „**თარიკათს**“ აღწევენ მაურიდები და ხალხი მხოლოდ შარიათს.

ამგვარად ამ მოძღვრების მასწავლებელს რათგან ეწოდება მურშიდი, ხოლო მის მოწაფეთ მამური დები, უკანასკნელთა სახელწოდებისგან წარმოსდგა თვით მოძღვრების სახელწოდება — მაურიდიზმიც. ხოლო როგორც აღვნიშნეთ მაურიდებისათვის მისაღწევი საფეხური სრულყოფისა რათგან არის მეორე საფეხური თარიკათი, ამიტომ საფუძვლადაც მოძღვრებას დაედო თარიკათი. 1)

ეს მოძღვრება მე-19-ე ს. დასაწყისში დადესტანში შემოდის ბადალითგან. ნელ-ნელა ვრცელდება და ბოლოს მოედება მთელ დადესტანსა და ჩეჩენებს. ვინაიდან თარიკათი არის მოძღვრება — გზა მოქმედებათა, გრძობათა გაკეთილშობილებისაკენ, ამიტომ მის მესვეურთ არ გაუჭირდათ მალე მისი წმიდა რელიგიური შინაარსი პოლიტიკურით შეეცვალათ.

მაშინ როდესაც რუსებმა შემოუტყეს დადესტანს, როდესაც მთელი შეავიწროვა გარეშე ძალამ, მაშინ გამოჩნდნ დიდი მამულიშვილი, არწიენი მთისა და ამ მოძღვრებით ფუნატიურად გატაცებული ხალხი, მითაღვლებული ზვირთების გროვა შეაბრუნეს ახლად მოვლენილ მტრის წინააღმდეგ.

- 1) ის. ენციკლოპედ. ლექსიკონი. გამ. ბროკაუზ-ეფრონის; „**მურიდიზმი**“.

რაივე სასარკებლო მოღვაწეობას, არ ეწევა იგი მოკლებულია პოლიტიკურ უფლებებს და რჩება საზოგადოების გარეშე.

მხოლოდ ფაშისტურ სახელმწიფოში, სადაც ეროვნული შრომის პრინციპი, სადაც ალაღი ალარა აქვს კლასთა ბრძოლას და დამკვიდრებულია კლასთა მშვიდობიანი თანამშრომლობა, რომელშიც კლასთა ურთიერთობას განაგებენ განსახლებული კანონები და პროფესიონალური კორპორაციები, შესაძლებელია ერთი ნორმალური განვითარება, ცივილიზაციის წარმატება და მაშასადამე საზოგადოების ნივთიერ-სულიერი მდგომარეობის პროგრესიული გაუმჯობესება.

ლ. ვ. კერესელიძე.

გ ა ნ მ ა რ ტ ე ბ ა ნ ი

ჩამხ მკელ მემობრამხს

1

პატივიწმულდ რედაქტორდ, მამარტეთ, რომ დიდი ხანია, საპატიო მისწვების გამე, ჩვენს გაზეთში თანამშრომლობა მსწვეტილი მქმნდა. ბოლო ხანებში აუარებელი წერტილები მამდის ჩემი ყოფილი მეგობრების, ასადგარდა სოციალ-დემოკრატებისაგან. და მრავალი მათგანი სრულ თანგვრებას უგნადგებენ ჩვენს იდეებს და სწავსვა და სხვა მენიშვნებით მამმართავენ. ეს მენიშვნები იქამდე ხაინტერესნი არიან, რომ მე გადავწყვიტე ნელ-ნელა პრესით გავსე პასუხი, რათა თუ სხვაგვარი შესცდულ მანი სხვათაგ აქვთ, ვრთხელ და სამუდამად განვტნდეს პირველი წერილი ესეგა ერთ ერთი მეგობრის მამდგმე საყვედურს. აი ამდწინა მისი წერილითგან: «თვითი ვიღვრის ეროვნული იდეებს მე სწავლის თანგვრებით ვხვდები. აი რატომ: ჩვენ, სოციალისტებმა, თავის დრწვად დამპაგველებმა მსოფლიო მინაგან-სოციალურ იდეებით, მამარტი, გრძვხული, დაავიწყეთ. გრძვხული საკითხი ბეუქუასის მრავანათ გამოგნხადეთ. ჩვენი ჰუმანიტერი, სამართლიანობის იდეები, რომელიც გამარჯვებისთვის ვიმბრედით თავდადგულად და ათასგვლი მსხვრალი გარმადეთ, თურმე ჰაერში გვიდრე უპატრონოდ, რათგან ჯან-ყოფილი უკმდნა თვით ის იდეებიც, ერთი, რომლისთვისაც ამ ბედნიერებას ვამყარებდით. და ასეთი მოქმედებით მოვსტვრით ის ტრტი, რასვდაც ვისხვდით და დღეს, როგორც ხედავთ, ამ უტსკრულში ჩავგვივით.

მამინ, როდესაც რუსეთის საუკუნეობრივი პატრონობით ჩვენს ერთ-ერთ უმაღლეს მეგობრად აღმოვსტვრითი იყო, ჩვენი მამქმედება სწორედ აქეთგან უნდა დაწყებულიყო, ეს საქე სხვად არ შეუძლია სგლს სოციალური თანასწორების იდეის ქადგეგვას, პირიქით ეროვნულად გონს მლოდობი ერთი უტრა ადრე შევიგნებდა ამ ვითარებათა სტვრდს, სოციალურ გარდაქმნათა საჭიროებასაც, და ჩვენი ეროვნული ტრადიციის არ შესრულდებოდა. მენ მართალს მქრ, უკიდურეს ეროვნული იდეის ქადგეგვასთან ერთად მუსოლისინს და ჰიტლერს ხელს არ უშლის, სოციალური რევოლუციონი ვაატარდნ, სოციალურ სამართლიანობის დამყარებზედ იფიქრდ და მტრის, მაგ. ჰიტლერსა, ამ უკიდურეს ნაიფხანლისტსა სოციალისტებზედაც კი გამოეფლად დაიწყე სოციალური რევოლუციონის მოსდენა. ამის შემდეგ, მე არც იხე ბრმა ვარ, როგორც სმრად მქრ. მე თანამედრდვე მდგომარეობას თვალს ვადევნებ და გულწრფელად გმტყვი. შეიძლება მე სოციალისტებმა აღზრდამ და სულმა ნება არ მამდეს, დავტოვო ის, რაც აქამდე ვმსახურებ და დღეს არა მმამს, მაგრამ თქვენს იდეებს მე მაინც ტამს ვტვრავ. რათგან

მთა, ცხადია, უამისოდაც შეებრძოლებოდა რუსებს, მაგრამ ამ მოქმედებაში, მთის ხელმძღვანელთ, მინც დიდი სამსახური გაუწია. რათგან ამ მოძღვრების პოლიტიკური შინაარსის მოწოდებით სულის ხსნა და განწმენდა ცოდვათაგან შეიძლებოდა მხოლოდ «წმიდა ომით», რუსების წინააღმდეგ, სარწმუნოებისათვის.

ჟაზი-მულა. — და როდესაც დაიწყო თვალუწვდენელ ხეობათაგან ზარბაზნების ქექა-ქუხილი მაღალ და მიუვალ აულებზედ, მაშინ გამოჩნდა დადესტანის ბელადის როლში დიდი **ჟაზი-მულა**, ადამიანი ფრიალ განათლებული; მცოდნე არაბულ-სპარსული ენებისა და ლიტერატურის; დიდი ადმინისტრატორი, მხედარი და შეუდარებელი ორატორი. 1) და აი, ამ მძიმე წუთებში დადესტანს მოველინა ასეთი ადამიანი და თავისი მჭერმეტყველება უხვად აწვიბა მთის ხევ-ხეულებში. ის ცეცხლის მფრქვევი სიტყვებით დაპჭროდა დადესტანსა და ჩეჩენთში და ხალხს მოუწოდებდა სამშობლოს მტრების, «გიაურ» რუსების, წინააღმდეგ. მას გაყვა დიდ-ძალი ხალხი. მთელი ჩეჩენთი და დადესტანი სულ მოკლე ხანში ფეხზედ იდგა. ჟაზი-მულას გაყვა ყველა საუკეთესო მხედრობა, მთ შორის იყო ჯერახალკსუ და და მომავალში მთის დიდი და უბადლო არწივი **შამილიც**.

ჟაზი მულა სარგებლობს ამ ვითარებით და ეს მოძღვრება პირდაპირ პრაქტიკულად განხორციელების ხასიათს იღებს. მისი აზრი და დევიზია: „წმიდა ბრძოლისაკენ“ (გაზავათი). მ მოძღვრების ასეთი შებრუნებით ჟაზი-მულა ყველაფერს აღწევს. ის უტკიცებს ხალხს, რომ მათთვის სამშობლოსთვის თავდადების გარეშე სამოთხე არ არსებობს, რომ ლოცვაც, სხვა გვარი სამსახურიც ღვთისადმი ამაოა, თუ ბრძოლას არ შეუერთდება. ის ასე მოუწოდებდა: „ხალხო! ამაოდ ასრულებთ ლოცვასა და წესებს, ამაოდ დადიხართ მეჩეთში დმერთი არ იღებს თქვენს ლოცვას და თავყანისცემას. შემო სული მტერი გვიჭრის გზას, მიმავალს ღვთის ტახტისაკენ! ილოცეთ... მაგრამ პირველად განიმსტვალეთ წმიდა ბრძოლის წყურვილით“.

- 1) შამილი, ბავშობითგან მისი მეგობარი, კირსა და ლხინში მისი მოზარე, ამბობდა მასხედ: «**არსად იდენია არ მისწავლია რამდენიც ჟაზი-მულასაკენ**».

ბ. კ. გვარჯალაძის მოხსენება

11 ივნისს, პარიზში, ბ. კ. გვარჯალაძემ წაიკითხა მოხსენება: «XV-ე ანტირევოლუციონალი, ერთა ლიგა და საქართველო».

კრებას თავმჯდომარეობდა ბ. ე. გვეგორი. მოხსენებელმა საათ-ნახევრის განმავლობაში აგვიწერა ის ამბები, თუ აქ, უცხოეთში, საქართველოს სოციალ-დემოკრატიული პარტიის წევრებმა, რომლებიც მოქმედებდნენ მთავრობის სახელით, რა ზნეობრივი დახმარება მიიღეს ევროპის სოციალისტებისაგან. თავითგან ბოლომდე ეს მოხსენება იყო მენშევიკების ჩვეულებრივი ტრაბახი: თითქმის სოციალ-დემოკრატების პროპაგანდადმდე საქართველოს ევროპაში არავინ იცნობდა და სხე...

სხვაგვარი შეხედულება მოულოდნელიც არის ჩვენი მენშევიკებისაგან. ხალხმა, რომელთაც თავიანთი წარსული არ იცნობდა ჩვენი ერის ისტორიას მესამე დასის ჩასახვიდან (1893 წ.) იწყებენ, ცხადია მათის აზრით საქართველოს გატანობაც, უცხოელთათვის, იმ დროითგან მოიღებოდა, რათგან, სად გავიწილა როგორც სხვა რამ, ისე საქართველოც, სოციალ-დემოკრატიული მანამდე, სანამ მისი ისტორია დაიწყებოდა.

ჩვენს მენშევიკებს რამ ერთხელ მაინც თვალის გადავხედოთ საქართველოს მატარებელს, ისინი ნახავდნენ, რომ საქართველოს არამც თუ იცნობდნენ წინა დროებაში — მის სახელმწიფოებრივობის გაუქმებამდე მას, აღმოსავლეთის ქრისტიან სახელმწიფოთა შორის საპატიო ადგილი ეჭირა. ფრიდრიხ დილი იტყვოდა ირეკლე II-სად: — ევროპაში მე ვარ და აღმოსავლეთში ირაკლი.

სად ბრძანდებოდნენ მაშინ ჩვენი გვარჯალაძეები, როდესაც დავით აღმაშენებელზედ ევროპა ლეგენდებს სთხვავდა!

დაცემის შემდეგაც ძალიან კარგად იცნობდა ევროპა საქართველოს. თუ მხედველობაში არ მივიღებთ იმ ოციციანურ მისიებს, რომელნიც დროგამოშვებით მიდიოდნენ საქართველოდან ევროპაში — მრავალი ევროპელი მოგზაურები და განსაკუთრებით კათოლიკე მისიონერები სწვრდნენ აუარებელ-ოასმეს საქართველოზედ. პირველი ქართული სტამბაც ხომ ევროპაში დაარსდა!

გვარდა ამისა, საქართველოს სამეფო საერთაშორისო პოლიტიკის თვალსაზრისითაც ბევრნაირად იყო მაშინ საინტერესო და მიტრეფოვების პოლიტიკური და კულტურული წიკები უფრო უკეთ იცნობდნენ საქართველოს, ვიდრე ეს ჩვენს მენშევიკ მინისტრებსა ჰგონიათ. ხოლო, თუ დღეს ევროპის სოციალისტები, უკეთ ევროპის გვარჯალაძეები, არ იცნობენ საქართველოს, ეს ჩვენ სულაც არ გვიკვირს, იმის გვერდით, როდესაც თვით საქართველოს გვარჯალაძეები არ იცნობენ თავიანთ ქვეყანას.

და მეტი როგორ გაცნენ ქართველ მენშევიკებმა ევროპულ აზნაზებს საქართველო არ იკითხავთ! ისე, თითქმის მთელი ქართველი ერი სოციალ-დემოკრატი ყოფილიღოს. და ამით თუ რა სამსახური გაუწიეს ქართველ ერს ეს პატიოსან მკითხველმა დააფასოს.

უფრო სასაცილო იყო ბ. გვარჯალაძის მოხსენების ბოლო. ბ. გვარჯალაძე პანიკას მოუტაცეს იმ დროი ანტირევოლუციონალიზმის მოხსენებაში. ფაშისძის უცვლელად უკმაყოფილო გამარჯვება მას მოხსენებებს არ აძლევს. ჩაგრამ ის მაინც იტყობს არ იტყვს და მოუწოდებს ყველა დემოკრატიულ ძალეს შეებრძოლონ პიტლერის და მუსოლინის „რეაქციას“. ამას სხადის ქართველი სოციალ-დემოკრატი, ხოლო თვით იმ ერების სოციალისტები, სადაც ეს „რეაქცია“ მიეწინააღმდეგება, ადვილად დემოკრატიულ მას და ინტერნაციონალს კი უღალატეს. გერმანიის სოციალ-დემოკრატთა მართლა იგრძნო შეგნებულად, რომ გერმანიის სხვა პიტლერის მოძრაობაში იყო და ერთხელ ტაში დაუჭრა მას. თუ არა ქართველ სოციალ-დემოკრატებს, სხვა ვის შეუძლია დარჩეს ბოლომდე ყურბობრილი მონა იმ ინტერნაციონალის, რომელიც არის სულეერი და ხორციელი ძმა მე-მე ინტერნაციონალისა. ჩვენი მენშევიკების პარტიული პოლიტიკის დასკვნა სწორედ იმ სასაცილო სურათებში გამოხატა, რომ გუშინ მუსოლინის ებრძოდნენ, დღეს პიტლერს და უკუ კი უკუ ვარ იცის ვის შეებრძოლებიან. იმის მაგიერ, რომ ევროპის ყველა ქვეყნებთან, მიუხედავად რევიმის, იქონიონ სათანადო კავშირი, მათ ქვეყნის სოციალ-დემოკრატებს, ნორმალური ადამიანის მოქმედებასაც სცილდება. ამა როგორ არ გავიცინებთ. პიტლერს, რომელსაც გაყვა უზარ-მავალი გერმანიის ერი, წომილმაც ერთხელად აირჩია თავის ბელის გამგებლად, ჩვენი მენშევიკები ბრძოლას უცხადებენ. ისტორიის ცოტა ახლოს ისეთი შავილითები, როდესაც ერის ნება მთლიანად გამოხატულიყოს რომელიმე პირის არჩევაში. ისე, რაკ უკუ ეს მოუვა პიტლერის დროს. ჩვენს მენშევიკებს ჩვენ ვურჩევთ, დაჩებონ თავი სხვათა კლავს, სხვას რაც აქვს, შავია თუ წითელია, ის მისია, და ჩვენ ალან ნაკლებად უნდა გვიანტერესებდეს გერმანიის რევოლუციონალიზმის გაბატონებული თუ ფაშისძის. ჩვენ მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის ბედით უნდა ვიყოთ დაინტერესებული და სადაც მის განხორციელების გზას დაგინახავთ, იქ უნდა წიკაწიკით რათგან ჩვენ წინასწარ არ ვიცით სხელ რომელი ქვეყანა რაკამსახურს აღმოვიჩინეს, მანამდე ცოტა ფრთხილად უნდა იყოთ...

მოხსენების შემდეგ გაიპართა კამათი. სიტყვები წარმოსთქვეს: ბ. ბ. შ. ამირჯიბმა, გ. კერესელიძემ, რ. გაბაშვილმა, დ. ვანაშკემ, ალ. მანველიშვილმა, ალ. ასათიანმა, ვ. მახაბდელმა და პ. სარჯველაძემ. ორატორებმა აღნიშნული მიმართულებით სასტიკი კრიტიკა გაუწიეს მოხსენებას და საერთოდ მენშევიკების პოლიტიკის ამგვარ მცდარ გეზს. მხოლოდ უკანასკნელმა დიკვა მომხსენებელი. ხოლო ბ. ალ. ასათიანი არც იქით, არც აქეთ; სიტყვა მან იმიტომ აიღო, რომ უმთავრესად ალ. მანველიშვილისთვის ეპასუხებინა. რათგან მას პირდაპირ არ შეეძლო მენშევიკების დაცვა და ეს ერთგულობა მათი ამით უნდოდა გამოეხატა. მან უსაყვედურა თეთრი გიორგის, რომ მენშევიკებმა უკიდურესი გზა აირჩიეს და თქვესც მეორე უკი-

დუროსობისაყენ მისწრაფით. ხ. ლ. ა. მანველიშვილმა მიუთხო: — ყველაფერში თქვენ ხართ დამნაშავე, რაკ თქვენი სიტყვებითგან სჩანს, რომ მენშევიკების წინააღმდეგობაში ხოლო ისინი მას უცვლელად განაგრძობენ, და თქვენ კი ასეთ პირობებში მათ ამოუღებოთ გვერდში და მათთან ერთად ყველაფერში შეკნეულად დამოუკველ პოლიტიკასო. უფრო ამაზის გამოკამათი გადაიღო. ს. ჯილაური.

26 მაისის დეპუტატული

პარიზის ქართულმა კვლევიამ გადაიხადა 26 მაისის საზეიმო საღამო. დაესწრნენ ბევრი ქართველები და უცხოელები. სწდამა გახსნა კვლევის თავმჯდომარემ ბ. გ. გუგუშვილმა და პირველი სიტყვა მისცა ბ. მუსხელიშვილს, რომელმაც წაიკითხა მისხსენება: « საქართველოს დამოუკიდებლობა და კავკასიის კონფედერაცია ».

შემდეგი მისხსენება წაიკითხა ბ. ვ. ნიქაძემ: « ვარდის თვის 26 ».

მისხსენებების შემდეგ ლექსები წარმოკთქვა ა. ალგაზრდა მგვანამა გ. ყიფიანმა.

შემდეგ გაიპართა რეკვა, — ლექსები და გვერდები. გარდა ქართველებისა ლექსები იმგვარს მთიფლებმა და აგრეთვე გრამა ინგლისებმა ასახლანდრა ქალმა Peggy Cru e-ა. კრება დაიხუტა დამის 12 საათზედ და სასუფაოდგვა გამყოფილი დაიშალა.

ამ საღამომ დასწრე შენიმნავდა ერთ მთვლეწას: ამ დღეს, 26 მაისის დღესასწაულს, არ ესწრებოდა საქართველოს ყოფილი გროვული მთავრობის თავმჯდომარე, ბ. ნ. ყვრდანი, ის ადამიანი, რომელიც დღესაც მისი 13 წლის ემიგრანტობის შემდეგ, არ უშუებს სულითგან იმ პარტიეს, რომელიც 26 მაისმა შიანიტა.

საღამომ არ ესწრებოდა აგრედვე სოციალ-დემოკრატების ერთი ნაწილი (ყვრდანიას ჯგუფი) და როგორც შეკითხეთ ბ. ყვრდანიას სპეციალური მტანაცემი დატესტანია სოციალ-დემოკრატიული პარტიის ყველა წევრებისთვის, რათა აღნიშნულ საღამომ არ დასწრებოდნენ.

აღნიშნული ჯგუფის ხალხი თერთმე სმებსაც ავრწმუნებდა, რომ საღამომ გადადებულიყო და ამით იქ დასწრევა უთუად ბევრს აადინეს.

სოციალ-დემოკრატების სხვა ჯგუფებმა, რასაკერძეეა, ნიკუხ არ სანკვას ყურა ან ათ სვეტანკრეკას დაესწრენ და სიტყვებიც წარმოკთქვეს.

ჩვენ არ ვიცით რას მიეწრება ბ. ნ. ყვრდანიას ასეთი საჯარო ცინიზმი (ის არ დასწრებია ილიას საღამოცაც) მაგრამ ერთი ვიცთ: უკანასკნელად მისი მოქმედგვა ისეთ მისართულებას იფებს, რომ ის სავსებით გამართლებეს ქართულ ანდაწას: « თავგმა თხარა თხარად, კატა გამოტ ხარა »-ად.

თარსი.

მ რ ო ნ ი კ ა

ს ა ქ ა რ თ ვ ე ლ ო შ ი

— გარდიცკლა გნაბილი ქართველი რეჟისორი კარტე მარჯანიშვილი. დაკრძალულ იქმნა 29 აპრილის დღის 4 საათზედ.

დაქვშალგვა კვამისიამ დაადგინა გამღებეს კარტე მარჯანიშვილზედ დიდი მსატრული მინერაფია. მასალის მკვრება ჩაგრდ კვამისიის მიფიგანს ი. გრინაშვილს.

ს. ს. გ. ად. კლმ. პრეზიდენტმა დაადგინა ტფილისის მეტრე სასულქშიფი თეატრს გვიფდეს კარტე მარჯანიშვილის სახელდების თეატრი.

— გაზ. « კვამისტი ». N 95 (375):

24 აპრილს გამქვეყნებულ იქმნა სახ. განათლების კვამისონას გ. ბეფიას ხელმეწერილი ინსტრუქცია, რომელიც ითაკალასწინებს ყველა სკოლებში ქართული ენის შესწავლის წესებზედ დაყენების საჭიროებას.

შ ე ვ ა რ დ ე ნ შ ი

— 27 მაისს წმ. ყვრმენის გუნძულზედ მისდა პარიზის ქართველ ფესბურთელთა შეკრბირი რუსეის გუნდთან. გაიპარჯვეს ქართველებმა.

ქართველი ფეს-ბურთელები შესანიშნავად თამაშობდნენ. განსაკუთრებულ ყურადღებას იქნებდა მ. გელაშვილი, რომელსაც გრეცობა სავსებით შეუთვისებია ფრანგულ ფეს ბურთელთა დისციპლინა.

იმავე მოგდანზედ 2 ივნისსაც ქართველ მოვარჯიშებმა მებარულეს სხვა და სხვა ნომრები.

ქ ა რ თ უ ლ ი ს ტ ა მ ბ ა პ ა რ ი ზ შ ი

— ბ. დავით ხელამე გახსნა პარიზში ქართული სტამბა სახელწვრებით: Imprimerie Franco-Caucasienne. 50, rue du Faub. du Temple.

გახეთი „ თეოთრი შიორბი “ ეღირება: წლიურად . . . . . 20 ფრანკი. 6 თვით . . . . . 10 ფრანკი. გაღვეწვრებში . . . 2 ფრანკი. ფულა და წერბლები უნდა გაემფიგნავნოს შემდეგი მისამართით: M. Dadiani. 4, square du Trocadéro, Paris (16e) Tel.: Passy 45-17.

IMP. G. CAVALLIER, 28, RUE DU DÉPART, PARIS. Le Gérant: Felix KALDENBACH.

ასეთი იყო გარეშე მდგომარეობა, როდესაც ყაზი-მულლა მიუძღვებოდა დაღესტნის ჯარებს. თუმცა ვეგვიტიტგან მოიხმოდა ვეგვიტის ფაშის გამარჯვების ხმები და ამით ყაზი-მულლა სარგებლობდა პროპაგანდის დროს. თუმცა მანამდე ალ. ბატონიშვილმა კიდევ ერთხელ სცადა შუამავლობა მთი შორის, მაგრამ მაინც ყველაფერი გათავებული იყო და ყაზი-მულლა თითქმის კიდევ მოიმედ ახალი ვითარებისა, ფაქტიურად საკუთარ ძალის ამარად დარჩა. სწორედ იქ პერიოდი, როცა გარედ კარგი პირობები შეიქმნა, ყაზი-მულლამ შინა-საქმეებს მოანდომა.

თავის ხელისუფლების გამტკიცების შემდეგ საჭირო იყო ავარიის საბოლოო გაერთეულება. ეს ერთად ერთი სასოგადოება იყო, რომლის ხანებიც მას კიდევ წინააღმდეგობას უწევდნენ. როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ, მისი ხანები ხშირად რუსებთან იყვენ დამოკიდებულებაში და ამიტომ პირველი შესანიშნავი ბრძოლებიც ყაზი-მულლამ აქ გადაიხდა. ს. დ. ც. რ. დ. ხედა ბრწყინვალე გამარჯვება.

ამის შემდეგ ყაზი-მულლა „ წმიდა ბრძოლის “ იღვას გადაიტანს მ ა ს ი ს ლეკებში. რუსები აქაც მას სასტიკად შეებრძობლებიან, მაგრამ ის მაინც იმარჯვებს და მრავალ მომხრეებს იჩენს.

შემდეგ დიდ-ძალი ჯარებით თავს ესხმის რუსებს, გაუწყვეტს აუარებელ ხალხს და იკავებს თ ე რ გ ს .

1831 წელს ყაზი-მულლა იხდის დიდ ბრძოლას ცინე ბ უ რ უ ს თ ა ნ , სადაც იმარჯვებს ის და აქეთგან დაეშვება ყუმუხებისაკენ. მას აუარებელი ჭუმუხი გაყვა თან და ამ ხალხით ერთად გაილაშქრებს ისევ რუსების წინააღმდეგ. ამის შემდეგ ის მიიწებს დერბენდისაკენ. აქ დიდ ბრძოლას აწარმოებს, იმარჯვებს ბრწყინვალედ და აქაც მას შემოუერთდება 15000 კაცი. აქეთგან ბრუნდება და მავრდება სოფ. ერფელში.

ყაზი-მულლას ამ დიდმა ალიაქოთმა, რომელსაც გადაწყვეტილი ჰქონდა, რაც არ უნდა დასჯდომოდა რუსები განედევნა კავკასიითგან, რუსები ძალიან განარისხა. რათგან ისინი ყოველდღე რუსებისაგან ახალ და ახალ ადგილებს იბყრობდნენ და გარნიზონებს ცეცხლს აძლევდნენ.

1831 წელს გაგზავნეს რუსებმა მენ. პანკრატიევი აუარებელი ჯარებით. მან წინასწარ აფრინა ჯამუშები და საიდუმლო პირები. რომელნიც ყაზი-მულლას მოჰკლავდნენ. შემდეგ ლალატი მოსყიდვასაც ბევრს შეეცადა. მაგრამ ის მთა რამა მთა იყო, რომელიც თავის ბელადს გასცემდა. მენ. პ ა ნ კ რ ა ტ ი ე ვ ი ს მოწოდებაში დაღესტნელებისადმი ვკითხულობთ: „ ხელმწიფე იმპერატორის მამაცი და ძლევა მოსილი ლაშქრით მოვიდვარ, მე, თქვენს სამფლობელოში, მემამოხებთა

1 ა ა ს ა ჯ ა ლ , ხ ა ლ ი ა ს ხ ნ ი ს ა თ ვ ი ს , ს ი ლ ა ტ ა ი ს ა და განადგურებისაგან...ის ვინც დაიჭერს ყ ა ზ ი - მ უ ლ ლ ა ს და გადასცემს ხელში რუსის მმართველობის, მიიღებს ჯილდოს 1200-მან. ვ. რ. ც. ა. 1) და სხე..

რასაკვირველია, მხდალი რუსის მენერლის ტრაბახი უში-მარ მთის ხალხს ერთ წარბააც ვერ შეუთამაშებდა, ხოლო ათას ორას მანეთად, მთიელი, რუსს ერთ ქათამსაც არ მისცემდა, და განრისხებული ყაზი-მულლა სოფ. ერფელითგან დაიძრა თეჯის გზით და უტბად განჩნდა ყოზლარში. დარბია იქაურთა, სასტიკად აიკლო და დაბრუნდა მთაში. თან წამოიყვანა 168 ტყვე.

1832 წლ.ს დასაწყისშიც ყაზი-მულლა დიდის ჯარებით ჯერ გრდენას მიადგა და მერე ვლადიკავკასს. შემდეგ კი ისევ მთაში წავიდა და გამაგრდა სოფელ ვ ი მ შ ი ს სიმაგრეებში.

იმავე წლის ივლისში პეტრბურგითგან მოდის სასტიკი გრმანგვა, რომ რუსებმა დაიწყენ ბრძოლა ჩვენების წინააღმდეგ. ბარდნ რუსებმა გახდა სასტიკი განგრეულება. ჯარები შეამხადა და მისივე და მენ. ველამინოვის ხარდ ლობით შეესივნ ჩვენეთს. განადგურეს აუარებელი სოფლები, დაიპარჩილეს 180 აული, წამოიყვანეს მძველები და დაბრუნდნენ.

ამ ბრძოლების შემდეგ ბარდნ რუსენი დაიძრა სოფელ გიმრისაკენ, სადაც ყაზი-მულლა იყო გამაგრებული. მთიელებმა დიდი წინააღმდეგობა გაუწიეს და არაჩვეულებრივი გაუკაცობით იბრძოდნენ და გოფეს იძლიერენ. მთიელთათვის საბედისწერო იყო ეს ბრძოლა. მათი ხელმძღვანელი შეუდრეგვლი სითამაით შეაკვდა მტრებს ხელჩართულ გრძელაში და საჯაროდ დაუტკიცა თანამეამტელები, რომ ის მხოლოდ სიტყვა კი არ იყო, არამედ საქმეც და ეს ყველას თავლს დაანახა. — აქ მკვდა მტრის ხელით მთის დიდი წინამძღვლი და სიკვდილის წინ ის ამბობდა: « მე ვკვდები იქ, სადაც მართათსა და სამძებლდათვის, ვისაც უნდა ასევე მკვდებ, დარჩეს ჩემთან ». ახი ამბობდა ის, რევა უკანსკენ-ლოდ მტრისგან გაუმეგრტრტებული იარაღით ხელში დაგბ მიწაზედ.

რუსებმა მისი გვამი ნახეს სისხლში მოხვრილი, მხურ-გაღე ლევგაში, ცალი ხელით წვერი ეჭირა, მგერთი ცას უჩვენებდა...

დაიხ, აქ სასტიკად დაპარვნდნენ მთიელები, ახე გირე ლად მოკვდა ყაზი-მულლა და მისი ხალხის მთამეამკვლი მის გულში უკვდავი ძეგლი აიღო.

1) აქტები ტ. III. გვ95 (გაგრძელება იქნება)